

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 14.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Илази за време бављења позоришне друживе у П. Саду свагда о дању сваке представе, иначе сваког месеца поједан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ЧЕШКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Позориште је од великог значаја по образовање у опште.

У малих народа, који нису доста развијени, увећава се то још и тим, што у таквом случају позориште утиче непосредно на културу и буди народни дух.

Најбољи је доказ томе и чешко народно позориште, о ком се смело може рећи, да заузима прво место у погледу буђења народног духа и осећаја, ма да има на свету много позоришта, која су њему у том подобна.

Погледамо ли на развитак чешког народног позоришта, пред нашим се очима појављује слика великог дела повеснице чешкога препорођаја, који се почиње од тамне епохе понижења и навала на домаћу уметност до дана сувременога развитка, ком се дивни сав туђински свет.

У оно доба, када је у Француској, у Италији, шта више и у Пољској драмска уметност била у потпуном јеку, када се народна књижевност тих народа вишула до знамените висине — у то време није било у Чеха ни позоришта, ни драмске књижевности, ни писаца, шта више, у њих није било ни позоришне публике.

Праг је престоница чешке краљевине, а та престоница чешке земље знала је само за позориште немачко, и није се могла с њим разкрстити дуго и дуго.

И ако су још од 1780. многи чешки родољуби војевали за то, да се на позорници прашкога позоришта, које је у то доба било само немачко, приказују и чешке глуме, ипак су већином сви њихови напори остали без успеха, и у нашем веку прођоше пуне шестдесет и две го-

дине, пре него се чешка драмска уметност могла заклонити у не великом, али бар свом народном храму.

Погледајмо како се до тога дошло!

Када се у осамнаестом веку створило у Прагу стално немачко позориште, већ тада је управитељ огледао, да даје чешке представе; али тај оглед остаде без успеха.

Првом чешком позоришном делу би суђено, да буде и последње, и од тога времена глумило се само немачким језиком. После се ишло за тим различитим начином, да се оснује чешко позориште.

У самом Прагу дозволише опет тек 1790, да се може глумити чешки, и то недељом и о празницима, увек између 4 и 6 сахата после подне, а то је до времена, када се почињале немачке представе.

У то време већ се представљало на чешком језику бар сваке недеље.

Али та љубав и милост према чешкој уметности не потраја дуго у чешкој земљи.

1806. издана би наредба, којом се забранише представе на чешком језику.

За разлог забрани навело се, да се позориште не може довољно „излуфтирати“ међу дневним, чешким, и вечерњим, немачким, приказима.

Народној драмској уметности не преостаде ништа друго, него да се као каква сиротица заклони у приватним кућама.

А да се већ у то време осећала потреба чешкога позоришта, видимо из овога.

Гроф Коловрат Краковски, поглавица земаљска, нареди г. 1815. да се у немачком позоришту даду неколико представа на чешком језику у корист сиротињи.

Успех је био сјајан: пало је на каси преко 17.000 фор.

Свота, за оно време необично велика.

Лако се може замислити како је ниско стојала чешка позоришна уметност, кад су у чешким представама прве улоге играли глумци, који су у немачким комадима приказивали слуге и вратаре.

Тек између 1830. и 1850. године појавише се и у Чеха први глумачки таленти, и неки од њих и данас су још дика краљевском народном чешком позоришту.

Позориште се у то доба више полазило из домољубља него ради уметничкога уживања.

У то доба писало се: „Ми, Чеси, дужни смо марљиво полазити позоришне представе, да нас не обеде Немци, да ми немамо своје публике. Ми смо дужни ићи у чешко позориште свагда, па и онда, кад нам то не би било угодно. Наша је дужност, да одржимо своје позориште.“

Осим домољуба долазили су на чешке представе веома радо запатлије и прост народ, у опште нижи разреди.

Аристократија и богаташи нису се дали видети на месту, где се чула чешка реч.

Да, то је било време, када се поле угледном човеку писало у грех, ако је гласно говорио својим матерњим, чешким језиком!

Скромни позоришни рад утицао је јако на општи, чешки народни препорођај.

Трагови су му се опажали не само у Прагу, него и у целој земљи чешкој, која у опште није нигде била тако понемчена, као сам Праг.

Љубав за народно позориште у језгри чешкога народа, у простоме свету, увећавала се сваки дан и ширила се на све стране.

На позорници, и једино на њој, зачу чешки народ опет свој језик, заодевен у прекрасну, милозвучну форму.

На позоришним даскама угледаше Чеси своје краљеве, своју дичну прошлост, која

се у драмским представама дивно износила.

Чеси угледаше на позорници оно, што су имали и за чим су тежили.

Мину још цео низ година и Чеси на послетку дођоше до нових успеха.

Године 1850., хвала сложном заузимању чешких патриота, дозволи се, да се у немачком позоришту може представљати и на чешком језику два пут у недељи: четвртком и недељом.

Ох, да грдне среће!

Тако потраја до 1862. године, када се на послетку чешка драмска уметност могла преселити у свој храм, т. ј. у тако звано „Краљевско, народно, привремено, чешко позориште.“

У мају 1862. године почело се градити то позориште, а већ у септембру исте године би отворено.

Тада раскину чешки народ за увек свезу с прашким немачким позориштем, под чијим је окриљем чешко позориште до тога времена кукавно животарило.

То привремено позориште није се одликовало ни раскошношћу, ни удобношћу. Оно је било малено и тесно, те не могаше издржати конкуренције с немачким позориштем, али је било у велико знаменито по чешку уметност и јако је утицало на општи народни развитак.

Једном рецју, Чеси су већ имали своје народно позориште!

На послетку постадоше Чеси самостални, беху своји, и престадоше их сматрати као госте из милости Немаца!

У то доба сазрела је и давно притајивана мисао, да се у Прагу сагради велико народно позориште.

То ново велико позориште ваљало је да буде достојним уточиштем чешкој драмској уметности и уједно и велик споменик народнога чешкога препорођаја.

Чеси се прихватитише тога посла, скупијајући добровољне прилоге, понајвише међу простим народом.

(Свршиће се.)

Л И С Т И Ћ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Посланички аташе.“ Шаљива игра у 3
нина, од Хенрика Мелака, превео М. Х. С.)

У четвртак 9. о. м. дошла је била на ред после необично дуге почивке комедија Мелакова под горњим насловом. Приказ те комедије није могао никако задовољити, шта више с правом се сме рећи, да је то било најслабије вече, откако нам је позоришна дружина ове године у нашој средини. Није било живота, окретности, финоће, фалио је једном речи онај тако звани *chic*, што је неопходно нуждан и за ијоле добар приказ комедија те врсте, какав је Мелаков „Аташе.“ Да и не говоримо о новајлијама, јер од њих се према садашњим приликама не може ни захтевати у томе погледу бог зна шта, да узмемо у претрес само приказивање опробаних већ наших снага у позоришној дружини, па и њима не само да не можемо безусловно одати хвалу, него им морамо замерити и пребацити приметну оскудицу мањира, што карактеришу живот и рад т. зв. виших кругова. Ноншалансија она господска, оно *das Sichgehenlassen*, што се не да тако одмерено дефинисати, није било ама баш ни најмање апликовано. Добриновић, до душе, као посланик барон Скарпа, Софија Вујићка као бароница Палмерка и Ружић у насловној улози, нису очито грешили против правила конвенијенције ни у којем погледу, али им ликови ипак зато нису били тако верни и погођени, као што смо од њих иначе научени.

Држимо, до ознака „шаљива игра“ не одговара овде потпуно француској *comédie*. Ту би ваљало оставити тај специјални технички назив. А и из превода би ваљало истребити два три германизма, као „из тога неће бити ништа,“ те бар привидно спасти преводиоца од прекора, да у лажном стиду неће изрично да каже, да је преводио с немачког превода. Г.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(*Клотилда и Адела Миланоло.*) Читамо у „Србобрану“: „22. јануара о. г. имали смо прилике да уживамо у изванредном музикалном концерту, ког су приредиле сестре гђице: Клотилда и Адела Миланоло у нар. зем. позоришту. Жалимо, да су врле уметнице тако рећи у невреме дошле, т. ј. кад је овде на гостовању гђица Брех, но то неби сметало обилнијој посети, да није истог дана приредила „Хрватска лира“ своју забаву, а к тому је киша као из кабла падала, — жалимо с тога, што су врле уметнице заслужиле поред свога уметничког

гласа, ког у свету уживају, да извађају своје умеће пред пунијим клупама. Но она празнина није их смела, да неизведу своје пијесе са највећом бравуром, коју им је опћинство (оно што га је било), бурно одобравало.

Млађахне сестре Миланоло обе су виртуозкиње на виолини. А што се њихове продукције тиче, смемо смело тврдити: да и једна и друга има нежно и лепо предавање, особито у дуету. Та ексактна и прецизна извађања изнемадила су опћинство, те учинила веома повољан утисак на слушатеље.

Ако ћемо искрени бити, несмемо рећи, да су дражесне сестрице на оној висини уметности, те да се не требају више усавршавати; оне ће истом постићи ону мету ако и даље наставе своју марљиву студију, али је ипак вредно чути их, јер су ретки такви таленти у тим млађаним годинама као што су ове младе уметнице.

У целости извађана су 4 комада и то: „Варијације за концерт“; „Спомен на Москву“ уз пратњу оркестра; „Perpetuum mobile“, од Паганинија и „Полонеза“ од Вењавскога. На бурно повлађивање опћинства додале су „дует“ од Котека, а тако исто „Ноћ у Млетцима“, које су на бурно изазивање морале поновити. Остала четири броја извађана су уз пратњу гласовира — коју је поред толико професора у оркестру — добровољно преузео вредни члан оркестра г. Карл Бауда, те се је веома добро уз врле уметнице и он понео, особито ако се узме у обзир краткоћа времена. Тим више заслужује г. Бауда признање за његову врсту пратњу. Код њега се опажа она сигурност у свирању, што је доказао и код концерта Ондричековог.

Не смемо заборавити на једноактни комад „Без бркова“, од нашега вреднога г. Н. Милана. Шале и смећа било је и сувише, особито се г. Антон као Нацо слуга добро понео, те је био предмет смећа кроз цели комад. Г. Савић, гђе Сајевићка и Димитријевићка биле су на свом месту.“

СИТНИЦЕ.

(*Из конзерваторије.*) Учитељ музике. Шта се разуме под колоратурном-певачицом? — Ученица (после кратког размисљања). Певачица, од чијег се певања добија колера.

(*Игра речи.*) Где би се могао осигурати од ватре ваших очију?

— Ја држим, у „друштву“ ваше сусетке Минке. Она ће вас и сувише наградити, ако би сте претрпели губитак.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

18. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕЦЛАТИ 10

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 23. ЈАНУАРА 1886.

По други пут:

ЈЕЗУЈИТА И ЊЕГОВ ПИТОМАЦ.

ШАЉИВА ИГРА У 4 ЧИНА, НАПИСАО А. ПРАЈБЕР, ПРЕВЕО А. М.

ОСОБЕ:

Барон Карбоне.	Десимировић.
Шарл син му (17 година)	М. Максимовићева.
Бароница Нарбонска, удова Карбова, свастика му.	З. Милојевићка.
Гроф Боасон	Васиљевић.
Анђелија, кћи му	Л. Хаџићева.
Седанж	Ђурђевић.
Гроф Сципио де Франкарвиљ	Добриновић.
Рафаило Д' Арбо, магистар	Ружић.
Лене, вртар	Петровић.
Анета, унука му	С. Бркићева.
Килијан, вртарски момак	Банић.
Слуга	Кестерчанек.

Догађа се које у карбонетовом, а које у боасоновом двору, у некој француској покрајини.

Време: при крају владе Људевита XIV.

У суботу 25. јануара с новом поделом улога први пут: „РАЗБОЈНИЦИ.“ Драма у 5 чинова, написао Ф. Шилер, превели Ж. А. Шокорац и М. В. Вујин.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7¹/₂, А СВРШЕТАК У 10¹/₄ САХАТА.